

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ СУД З ПРАВ ЛЮДИНИ

П'ЯТА СЕКЦІЯ

**СПРАВА «БЄЛОУСОВ ПРОТИ УКРАЇНИ»
(CASE OF BELOUSOV v. UKRAINE)**

(Заява № 4494/07)

РІШЕННЯ

СТРАСБУРГ

7 листопада 2013 року

ОСТАТОЧНЕ

07/02/2014

Рішення набуло статусу остаточного відповідно до пункту 2 статті 44 Конвенції. Текст рішення може підлягати редакційним виправленням.

У справі «Белоусов проти України»

Європейський суд з прав людини (П'ята секція), засідаючи палатою, до складу якої увійшли:

Марк Віллігер (*Mark Villiger*), Голова,
Ангеліка Нуссбергер (*Angelika Nußberger*),
Боштьян М. Зупанчіч (*Boštjan M. Zupančič*),
Андре Потоцький (*André Potocki*),
Пауль Лемменс (*Paul Lemmens*),
Алеш Пейхал (*Aleš Pejchal*), судді,
Станіслав Шевчук (*Stanislav Shevchuk*), суддя *ad hoc*,
та Клаудія Вестердік (*Claudia Westerdiek*), Секретар секції,
після обговорення за зачиненими дверима 15 жовтня 2013 року,
постановляє таке рішення, що було ухвалене в той день:

ПРОЦЕДУРА

1. Справу було розпочато за заявою (№ 4494/07), яку 7 грудня 2006 року подав до Суду проти України на підставі статті 34 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (далі — Конвенція) громадянин України, пан В'ячеслав Миколайович Белоусов (далі — заявник).

2. Інтереси заявника представляв пан Бущенко А.П., юрист, який практикує у м. Харків. Інтереси Уряду України (далі — Уряд) послідовно представляли його Уповноважені, пані В. Лутковська та пан Н. Кульчицький.

3. Заявник стверджував, що працівники міліції незаконно затримали його, кували його, здійснили обшук його житла, а також що він не постав негайно перед суддею для розгляду питання щодо законності його затримання, та що слідство за його скаргою про катування було неефективним.

4. 21 березня 2011 року про заяву було повідомлено Уряд.

5. Пані Г. Юдківська, суддя, обрана від України, не могла брати участь у справі (правило 28 Регламенту Суду). Голова Палати вирішив призначити пана С. Шевчука в якості судді *ad hoc* (підпункт «b» пункту 1 правила 29).

ФАКТИ

I. ОБСТАВИНИ СПРАВИ

6. Заявник народився у 1979 році і проживає у м. Харків.

A. Кримінальне провадження щодо заявника, його затримання та тримання під вартою

7. Близько 11 год ранку 18 липня 2005 року кілька працівників міліції у цивільному прийшли до гуртожитку, в якому мешкав заявник, та запросили його пройти з ними до відділу. Заявник пішов із працівниками міліції до Комінтернівського РВ ХМУ ГУ МВС України в Харківській області (далі – відділ міліції).

8. У відділі міліції заявника повідомили про те, що міліцією були отримані заяви від двох матерів, які обвинувачували його у скоєнні розпусних дій відносно їхніх малолітніх доньок, і його допитали з цього приводу.

9. Близько 17 год того ж дня заявник зізнався у вчиненні цього злочину та підписав дозвіл на проведення міліцією огляду його житла.

10. Близько 18 год семеро або восьмеро працівників міліції, включаючи тих, хто допитував заявника, разом з ним повернулись до гуртожитку, оглянули його кімнату та вилучили ковдру, килим та деякі з особистих речей заявника і доправили заявника назад до відділу міліції. На цій стадії його затримання документально зафіксовано не було.

11. Близько 19 год 19 липня 2005 року заявник, який все ще перебував у відділі міліції, мав перше побачення із захисником, найнятим його родичами.

12. Близько 20 год 40 хв того ж дня слідчий міліції Б. склав протокол затримання, в якому зазначалося, що заявника у зазначений час було затримано в якості підозрюваного у вчиненні злочину на підставі статті 115 Кримінально-процесуального кодексу України.

13. 22 липня 2005 року заявник постав перед суддею Комінтернівського районного суду м. Харкова (далі – районний суд), який обрав йому в якості запобіжного заходу тримання під вартою строком на десять днів для збору додаткових відомостей щодо нього з метою визначення доцільності подальшого тримання його під вартою.

14. 29 липня 2005 року заявник був звільнений з-під варти під підписку про невиїзд.

15. У вересні 2005 року одна з двох матерів, які подали заяви про скоєння заявником розпусних дій відносно їхніх доньок, забрала свою заяву щодо заявника, заявивши, що вона подала її під тиском з боку міліції.

16. Сторони не повідомили Суд про будь-які результати кримінального провадження щодо заявника.

В. Перевірка скарг заявника стосовно тримання його під вартою, обшуку його житла та катувань

17. Протягом вечора 18 липня 2005 року консьєрж гуртожитку заявника та троє його сусідів повідомили Харківську правозахисну групу (некомерційна організація), що вони бачили, як близько 11 години того дня заявник у супроводі працівників міліції залишав гуртожиток. Вони зазначили, що на той час заявник був тверезий, акуратно одягнений та здоровий. Вони також бачили його кілька годин потому, коли міліція привезла його для обшуку його кімнати, вони помітили, що заявник кульгає, сутулиться; його обличчя набрякло, і на ньому були синці, а його одяг був брудний та зім'ятий. Дехто із сусідів також зазначив, що заявник повернувся в наручниках, та що працівники міліції не дали йому можливості пояснити сусідам, що відбувається.

18. Близько 22 год того ж дня невідома особа зателефонувала на гарячу лінію міліції, вимагаючи перевірки законності затримання заявника та тримання його під вартою.

19. Близько 22 год 30 хв того ж дня для перевірки скарги, отриманої на гарячу лінію, прибув М.К., заступник начальника Комінтернівського РВ, та відібрав пояснення заявника, який поскаржився на жорстоке поводження з боку міліції. Заступник начальника також відібрав пояснення у працівників міліції, які стверджували, що заявник сам завдав собі тілесних ушкоджень.

20. Близько 10 год ранку 19 липня 2005 року заявника оглянув судово-медичний експерт, який засвідчив, що заявник зазнав легких тілесних ушкоджень, включаючи набряки м'яких тканин, численні синці та подряпини на різних частинах тіла, зокрема на обличчі та в області паху. Судово-медичний експерт також дійшов висновку, що тілесних ушкоджень було завдано тупими предметами від одного до трьох днів тому, та зазначив, що згідно з твердженнями заявника, цих тілесних ушкоджень було завдано працівниками міліції, хоча, за твердженнями працівників міліції, заявник завдав їх собі сам.

21. 20 липня 2005 року заявник, якого представляв захисник, подав до прокуратури Комінтернівського району м. Харкова офіційну скаргу із клопотанням до прокурора Комінтернівського району (далі – районний прокурор) порушити кримінальну справу за фактом незадокументованого тримання заявника під вартою до 20 год 40 хв 19 липня 2005 року та жорстокого поводження з ним. Заявник стверджував, що його катували декілька працівників міліції, включаючи С.Б., А.О. та В.М., а також зазначив, що може впізнати інших працівників міліції, якщо їх побачить. Згодом заявник доповнив свої первісні скарги, стверджуючи додатково, що 18 липня 2005 року в його помешканні було проведено незаконний обшук.

22. 1 серпня 2005 року районна прокуратура за скаргами заявника порушила кримінальну справу.

23. 6 серпня 2005 року в рамках вищезазначеної справи заявника було допитано в якості свідка. Він стверджував, що по його прибутті до відділу міліції близько опівдня 18 липня 2005 року троє працівників міліції, С.Б., А.О. і В.М., примушували його зізнатися у вчиненні злочину, в якому він підозрювався, погрожуючи катуваннями. Оскільки заявник наполягав на своїй невинуватості, працівники міліції прибрали зі столу всі предмети, накрили його ковдрою та поклали заявника на нього з руками в наручниках за спиною. Потім вони боляче викрутили йому руки і стали бити його в різні частини тіла та стискувати його геніталії. Згодом до них приєдналися ще троє працівників міліції, чії імена заявникові не було повідомлено, і стали по черзі за допомогою різних методів завдавати заявникові болю, бити та душити його. Нездатний більше витримувати катування, близько 17 год того ж дня заявник зізнався у вчиненні злочину, якого ніколи не вчиняв.

24. У різні дати прокуратура викликала працівників міліції С.Б., А.О. і В.М. для допитів в якості свідків у зв'язку з вищезазначеною справою. Згідно із твердженнями заявника перший такий допит відбувся 9 серпня 2005 року. Працівники міліції стверджували, що заявник добровільно надав визнавальні свідчення, а потім став дуже збудженим. Він почав битися головою об стіл та стіну, спробував без дозволу вийти з кімнати та зазнав кількох тілесних ушкоджень, коли працівники міліції намагалися його зупинити. У зв'язку з такою неналежною поведінкою працівники міліції були змушені вдягнути на нього наручники, щоб заспокоїти його. Версії подій у викладі різних працівників міліції різнилися, зокрема щодо послідовності подій та їхньої особистої ролі в інциденті.

25. 6 вересня 2005 року заявник подав районному прокурору скаргу, стверджуючи, що розслідування його скарг не просувається. Він

зазначив, зокрема, що слідчий повинен був викликати трьох працівників міліції, яких заявник впізнав, в якості підозрюваних, а не свідків, а також, що необхідно було вжити заходів, щоб дозволити йому впізнати інших працівників міліції, які жорстоко поводитися з ним.

26. 7 листопада 2005 року заявника знову було допитано в якості свідка у вищезазначеній справі.

27. 11 листопада 2005 року заявникові було надано статус потерпілого у вищезазначеній справі.

28. 13 січня 2006 року заявник взяв участь у відтворенні обстановки і обставин події.

29. У лютому 2006 року було проведено очні ставки заявника з працівниками міліції, яких він обвинувачував у жорстокому поводженні.

30. Двічі (3 травня 2006 року і 15 серпня 2007 року) провадження у справі зупинялося на тій підставі, що особу, що вчинила злочин, неможливо було встановити. 10 липня 2006 року і 19 жовтня 2007 року відповідно провадження у справі поновлювалося після висновків вищестоящої прокуратури про необхідність проведення додаткових слідчих дій.

31. 26 грудня 2007 року районна прокуратура закрила справу за відсутністю в діянні складу злочину.

32. 6 лютого 2008 року прокуратура Харківської області скасувала зазначену постанову як недостатньо обґрунтовану та направила справу для проведення додаткового розслідування.

33. Кілька разів після цієї дати провадження у справі знову зупинялось (19 березня 2008 року і 21 травня 2009 року) та поновлювалося (4 червня 2008 року і 10 серпня 2009 року).

34. 28 грудня 2009 року районна прокуратура закрила справу. Прокуратура встановила, що 18 липня 2005 року заявника було доправлено до відділу міліції у зв'язку з поданою щодо нього заявою про вчинення злочину. Тобто *de facto* він був затриманий того дня як підозрюваний у вчиненні злочину, передбаченого статтею 115 Кримінально-процесуального кодексу України. Тим не менш, затримання заявника було зафіксовано тільки ввечері 19 липня 2005 року. Така адміністративна затримка з підготовкою офіційних документів щодо затримання заявника, можливо, могла б мати наслідком накладення дисциплінарного стягнення, але її не можна кваліфікувати як злочин. Районна прокуратура також дійшла висновку про недостатність доказів, що заявника було піддано катуванням. Насамкінець прокуратурою зазначалося, що візит працівників міліції до помешкання заявника кваліфікується не як обшук, а як огляд місця

події, який проводився на законних підставах, оскільки заявник надав свою згоду на проведення такого огляду.

35. 7 квітня 2010 року районний суд скасував вищезазначену постанову та повернув справу на додаткове розслідування.

36. Слідчим було допитано кілька свідків, які засвідчили, що вже не пам'ятають деталей подій 18-19 липня 2005 року.

37. 15 липня 2010 року районна прокуратура закрила справу за відсутністю ознак складу злочину в діях працівників міліції.

38. 30 листопада 2010 року районний суд скасував цю постанову та повернув справу на додаткове розслідування.

39. 18 травня 2011 року провадження у справі було зупинено у зв'язку з тим, що особу, що вчинила злочин, не було встановлено.

40. Згідно з відомостями, наданими сторонами у справі, 21 листопада 2011 року цю постанову було скасовано, а слідство поновлено. Сторони не повідомили Суд про будь-які подальші заходи в межах цього провадження.

II. ВІДПОВІДНЕ НАЦІОНАЛЬНЕ ЗАКОНОДАВСТВО

A. Конституція України 1996 року

41. Статтею 29 Конституції України передбачено таке:

Стаття 29

«Кожна людина має право на свободу та особисту недоторканність.

Ніхто не може бути заарештований або триматися під вартою інакше як за вмотивованим рішенням суду і тільки на підставах та в порядку, встановлених законом.

У разі нагальної необхідності запобігти злочинові чи його перепинити уповноважені на те законом органи можуть застосувати тримання особи під вартою як тимчасовий запобіжний захід, обґрунтованість якого протягом сімдесяти двох годин має бути перевірена судом. Затримана особа негайно звільняється, якщо протягом сімдесяти двох годин з моменту затримання їй не вручено вмотивованого рішення суду про тримання під вартою.

Кожному заарештованому чи затриманому має бути невідкладно повідомлено про мотиви арешту чи затримання, роз'яснено його права та надано можливість з моменту затримання захищати себе особисто та користуватися правовою допомогою захисника.

Кожний затриманий має право у будь-який час оскаржити в суді своє затримання.

Про арешт або затримання людини має бути негайно повідомлено родичів заарештованого чи затриманого.»

**В. Кримінально-процесуальний кодекс України 1960 року
(скасований і втратив чинність 19 листопада 2012 року)**

42. Відповідними положеннями Кримінально-процесуального кодексу України 1960 року, чинними на час подій, передбачалося таке:

Стаття 106. Затримання органом дізнання підозрюваного у вчиненні злочину

«Орган дізнання вправі затримати особу, підозрювану у вчиненні злочину, за який може бути призначено покарання у вигляді позбавлення волі, лише при наявності однієї з таких підстав:

- 1) коли цю особу застали при вчиненні злочину або безпосередньо після його вчинення;
- 2) коли очевидці, в тому числі й потерпілі, прямо вкажуть на дану особу, що саме вона вчинила злочин;
- 3) коли на підозрюваному або на його одягу, при ньому або в його житлі буде виявлено явні сліди злочину.

При наявності інших даних, що дають підстави підозрювати особу у вчиненні злочину, її може бути затримано лише в тому разі, коли ця особа намагалася втекти, або коли вона не має постійного місця проживання, або коли не встановлено особи підозрюваного.

Про кожний випадок затримання особи, підозрюваної у вчиненні злочину, орган дізнання зобов'язаний скласти протокол із зазначенням підстав, мотивів, дня, години, року, місяця, місця затримання, пояснень затриманого, часу складання протоколу про роз'яснення підозрюваному в порядку, передбаченому частиною другою статті 21 цього Кодексу, права мати побачення із захисником з моменту затримання. Протокол підписується особою, яка його склала, і затриманим.

Копія протоколу з переліком прав та обов'язків негайно вручається затриманому і направляється прокурору. На вимогу прокурора йому також надсилаються матеріали, що стали підставою для затримання. ...

Протягом сімдесяти двох годин після затримання орган дізнання:

- 1) звільняє затриманого - якщо не підтвердилась підозра у вчиненні злочину, вичерпався встановлений законом строк затримання або затримання було здійснено з порушенням вимог, передбачених частинами першою і другою цієї статті;
- 2) звільняє затриманого і обирає щодо нього запобіжний захід, не зв'язаний з триманням під вартою;
- 3) доставляє затриманого до судді з поданням про обрання йому запобіжного заходу у вигляді взяття під варту. ...

Затримання підозрюваного у вчиненні злочину не може тривати більше сімдесяти двох годин. ...»

Стаття 115. Затримання слідчим підозрюваного у вчиненні злочину

«Слідчий вправі затримати і допитати особу, підозрювану у вчиненні злочину, за підставами і в порядку, передбаченими статтями 106, 106¹ і 107 цього Кодексу.»

Стаття 190. Проведення огляду

«...Огляд житла чи іншого володіння особи проводиться лише за вмотивованою постановою судді...»

У невідкладних випадках, пов'язаних із врятуванням життя людей та майна чи з безпосереднім переслідуванням осіб, які підозрюються у вчиненні злочину, а також за письмовою згодою володільця огляд житла чи іншого володіння особи може бути проведено без постанови судді.»

43. Інші відповідні положення національного законодавства та міжнародні документи наведено у тексті рішення Суду від 15 травня 2012 року у справі «Каверзін проти України» (*Kaverzin v. Ukraine*, заява № 3893/03, пп. 44-45, 49-50, 55-64, 67 і 69-79).

ПРАВО**I. СТВЕРДЖУВАНЕ ПОРУШЕННЯ СТАТЕЙ 3 І 13 КОНВЕНЦІЇ**

44. Заявник скаржився, що під час його тримання під вартою його у порушення статті 3 Конвенції катували працівники міліції. Він також скаржився за статтею 13 Конвенції, що його скарги про катування не були належним чином розглянуті.

45. Суд вважає, що скаргу заявника про неадекватне розслідування його тверджень про катування доцільно розглянути за статтею 3 Конвенції (див. рішення від 6 грудня 2007 року у справі «Козинець проти України» (*Kozinets v. Ukraine*, заява № 75520/01, п. 44). Зазначеним положенням передбачено таке:

«Нікого не може бути піддано катуванню або нелюдському чи такому, що принижує гідність, поводженню або покаранню.»

A. Прийнятність

46. Уряд стверджував, що скарга заявника про те, що його було піддано катуванню, є передчасною, оскільки розслідування на національному рівні ще триває.

47. Заявник стверджував, що розслідування, на яке посилався Уряд, було неефективним, а тому він, таким чином, не повинен очікувати його результатів. Він просив Суд розглянути заперечення Уряду разом із суттю відповідної скарги.

48. Суд вважає, що до розгляду скарги заявника стосовно стверджуваної неефективності розслідування, про яке йдеться, у цій

справі неможливо встановити, чи був заявник зобов'язаний очікувати на результати розслідування за його скаргами про катування, чи ні.

49. Отже, Суд долучає заперечення Уряду до суті скарги заявника за процесуальним аспектом статті 3 Конвенції (див. в якості нещодавнього прикладу рішення від 16 лютого 2012 року у справі «Савін проти України» (*Savin v. Ukraine*), заява № 34725/08, п. 57).

50. Суд також зазначає, що інші аспекти вищезазначеної скарги не є явно необґрунтованими у розумінні підпункту «а» пункту 3 статті 35 Конвенції та не є неприйнятними з будь-яких інших підстав. Отже, вони мають бути визнані прийнятними.

В. Суть

1. Доводи сторін

51. Заявник стверджував, що його тілесні ушкодження, підтверджені його сусідами та зафіксовані судово-медичним експертом 19 липня 2005 року, виникли внаслідок катування його працівниками міліції. Він зазначив, що цих тілесних ушкоджень йому було завдано під час перебування під вартою в міліції без будь-яких процесуальних гарантій, та що під час його тримання під вартою він надав визнавальні показання, від яких незабаром відмовився. Ці факти узгоджувалися з його твердженнями про те, що його було піддано незаконному тиску. На відміну альтернативна версія, згідно з якою заявник добровільно зізнався у вчиненні злочину і сам завдав собі тілесних ушкоджень після цього, була неправдивою. У версіях подій у викладі працівників міліції існували фактологічні неузгодженості. Крім того, якщо, як стверджували працівники міліції, до заявника з метою запобігання його самоушкодження було застосовано наручники, працівники міліції відповідно до законодавства повинні були скласти щодо цього акт. Вони цього не зробили.

52. Заявник також стверджував, що розслідування його скарг про жорстоке поводження не відповідало мінімальним стандартам ефективності. Слідство не було достатньою мірою незалежним, його зусилля радше були спрямовані на виправдання працівників міліції, а не на встановлення фактів, і воно відзначалося численними затримками. Наприклад, хоча державні органи було повідомлено про тілесні ушкодження заявника протягом двадцяти чотирьох годин з часу їхнього завдання, офіційно кримінальну справу було порушено через десять днів (1 серпня 2005 року), а ще за десять днів було допитано працівників міліції, причетних до жорстокого поводження, про яке

йшлося (9 серпня 2005 року). Ця затримка могла бути використана працівниками міліції для узгодження своїх свідчень та знищення доказів. Крім того, тільки у листопаді 2005 року (приблизно через чотири місяці після подій, щодо яких надійшли скарги) заявникові було надано статус потерпілого у кримінальній справі за його скаргою про жорстоке поводження. Першу спробу провести відтворення обстановки і обставин подій, що призвели до завдання заявникові тілесних ушкоджень, було здійснено тільки у січні 2006 року (приблизно через шість місяців після подій, щодо яких надійшли скарги), а першу очну ставку між заявником та працівниками міліції було проведено тільки у лютому 2006 року (через сім місяців після зазначених подій). Незважаючи на існування достатніх доказів для обґрунтованої підозри у тому, що встановлені працівники міліції вчинили насильницький злочин, їх викликали на допит не в якості обвинувачених або хоча б в якості підозрюваних, а тільки як свідків. Не було вжито жодних заходів для забезпечення пред'явлення для впізнання заявником інших причетних до події працівників міліції, чиїх імен він не знав.

53. Уряд не надав жодних зауважень щодо суті цих скарг.

2. Оцінка Суду

54. Суд з огляду на своє рішення долучити заперечення Уряду щодо невичерпання національних засобів юридичного захисту до суті скарги заявника про те, що розслідування його тверджень про катування було неефективним (див. пункт 49), вважає за доцільне розпочати розгляд справи з розгляду цієї скарги.

а. Стверджувана неефективність розслідування

55. Відповідно до усталеної практики Суду, коли особа висуває небезпідставну скаргу на таке, що порушує статтю 3 Конвенції, поводження з нею з боку представників держави, обов'язком органів влади є проведення «ефективного офіційного розслідування», здатного призвести до встановлення фактів справи та, якщо скарги виявляться правдивими, до встановлення та покарання винних осіб (див. серед інших джерел рішення у справі «Дєдовський та інші проти Росії» (*Dedovskiy and Others v. Russia*), заява № 7178/03, п. 87, ECHR 2008 (витяги)). Мінімальні стандарти ефективності, визначені практикою Суду, включають в себе вимоги, що розслідування має бути ретельним, незалежним, безстороннім та підконтрольним громадськості, а також що компетентні органи влади повинні діяти зі зразковою ретельністю і оперативністю (див., наприклад, рішення від

19 липня 2012 року у справі «Алексахін проти України» (*Aleksakhin v. Ukraine*), заява № 31939/06, п. 55).

56. Звертаючись до фактів цієї справи, Суд звертає увагу на численні затримки, періоди бездіяльності, зупинення провадження у справі та закриття справи, а також на численні повернення справи на додаткове розслідування. Суд також зауважує, що з часу подій, що стали підставою для цієї скарги, минуло більше ніж вісім років. Неминуче із плином часу речові та інші докази дедалі важче – а то й зовсім неможливо – зібрати, а свідки вже не пам'ятають усіх деталей (див., зокрема, пункт 36 вище). Хоча згідно з матеріалами справи слідство ще триває, Суд не бачить причин вважати, що ще одне додаткове розслідування після скасування останньої постанови про закриття справи виправить попередні недоліки та зробить розслідування ефективним.

57. Суд також посилається на своє рішення у справі «Каверзін проти України» (*Kaverzin v. Ukraine*), в якому він констатував повторюваність в Україні схожих моделей проведення розслідування, що вони є результатом проблем системного характеру на національному рівні, що дозволяє представникам держави, які піддають підозрюваних у вчиненні злочину жорсткому поводженню для отримання визнавальних показань, залишатися безкарними (див. рішення від 15 травня 2012 року у справі «Каверзін проти України» (*Kaverzin v. Ukraine*), заява № 23893/03, пп. 172-182). З огляду на обставини цієї справи та свою попередню практику, Суд доходить висновку, що й у цій справі також не було докладено справжніх зусиль для розслідування тверджень заявника про жорстоке поводження.

58. Отже, із цього випливає, що заперечення Уряду (див. пункт 46) має бути відхилено, та що було порушення процесуального аспекту статті 3 Конвенції.

б. Стверджуване катування працівниками міліції

59. Суд нагадує, що коли здоровою міліція затримує здорову особу, але при звільненні з-під варту виявляється, що в неї є тілесні ушкодження, на державу покладається обов'язок надати правдоподібне пояснення щодо причин виникнення цих ушкоджень, а якщо цього зроблено не буде, це свідчитиме про явне порушення статті 3 Конвенції (див. серед багатьох інших джерел рішення у справі «Сельмуні проти Франції» (*Selmouni v. France*) [ВП], заява № 25803/94, п. 87, ECHR 1999V).

60. Суд при оцінці доказів керується критерієм доведення «поза розумним сумнівом» (див. рішення від 18 січня 1978 року у справі

«Ірландія проти Сполученого Королівства» (*Ireland v. the United Kingdom*), п. 161, Series A № 25). Проте таке доведення може впливати із сукупності ознак чи неспростовних презумпцій, достатньо вагомих, чітких і узгоджених між собою. Коли вся чи значна частина інформації стосовно подій, про які йдеться, відома винятково органам влади – як це має місце у справі щодо ув'язнених осіб, які перебувають під контролем органів влади, – і коли у таких осіб під час їхнього ув'язнення з'являються тілесні ушкодження, це породжує відповідні обґрунтовані презумпції факту. При цьому тягар доведення можна вважати покладеним на органи влади, адже саме вони мають надати задовільні та переконливі пояснення (див. рішення у справі «Салман проти Туреччини» (*Salman v. Turkey*) [ВП], заява № 21986/93, п. 100, ECHR 2000-VII).

61. На основі матеріалів справи, включаючи медичні докази та свідчення сусідів заявника, Суд вважає встановленим факт, що заявник отримав під час допиту у відділі міліції 18 липня 2005 року синці, садна, набряки м'яких тканин та інші тілесні ушкодження.

62. Суду було повідомлено дві альтернативні версії щодо того, яким чином заявникові було завдано цих тілесних ушкоджень. Згідно з першою версією, запропонованою заявником, працівники міліції застосували до нього наручники, били його у різні частини тіла, душили його, стискували його геніталії та боляче виламували йому руки, примушуючи зізнатися у скоєнні розпусних дій відносно двох малолітніх. Він стверджує, що це поводження тривало кілька годин – пір доти - доки він не підписав визнавальні свідчення. Згідно з другою версією, якої дотримуються працівники міліції, заявник, викликаний для допиту до відділу міліції, добровільно надав визнавальні свідчення про те, що він вчинив злочин. Після цього він став поводитися у такий спосіб, яким завдавав собі шкоду, поки працівники міліції не приборкали його.

63. На думку Суду, версія заявника є достатньою мірою узгодженою та докладною. Сам лише факт, що він зізнався у вчиненні злочину під час документально незафіксованого тримання під вартою без відповідних процесуальних гарантій – таких як доступ до захисника – та незабаром після цього відмовився від своїх показань, створює враження, що заявник міг надавати визнавальні свідчення не добровільно. Цей факт, підтверджений медичними та іншими доказами щодо тілесних ушкоджень, породжує вагоме припущення, що працівники міліції застосували фізичне жорстоке поводження, щоб зламати психологічний опір заявника та скористатися його вразливим становищем для отримання визнавальних свідчень. За допомогою

альтернативної версії працівники міліції надали кілька пояснень, в яких суперечливо описуються послідовність подій, що призвели до завдання заявникові тілесних ушкоджень, та особисті ролі в них працівників міліції (див. пункт 24). Наприклад, із цих викладів подій незрозуміло, чому заявник почав завдавати собі тілесних ушкоджень після того, як надав визнавальні свідчення, або чому працівники міліції повинні були силоміць утримувати його, щоб не дати йому можливості залишити відділ міліції, з огляду на те, що згідно з їхніми твердженнями заявник не перебував під вартою. Уряд у своїх зауваженнях також не надав жодного правдоподібного альтернативного пояснення щодо того, як заявникові було завдано тілесних ушкоджень.

64. У світлі вищезазначених тверджень Суд вважає, що тілесних ушкоджень, про які йдеться, було завдано внаслідок жорстокого поводження з боку працівників міліції. Цього висновку достатньо для Суду, щоб констатувати порушення статті 3 Конвенції.

65. Проте з огляду на твердження заявника, Суд повинен додатково розглянути, чи є ознаками катувань тілесні ушкодження, щодо яких надійшли скарги.

66. При визначенні того, чи можна кваліфікувати певну форму жорстокого поводження як катування, слід враховувати закріплену в статті 3 Конвенції відмінність між цим поняттям та поняттям «нелюдського чи такого, що принижує гідність, поводження». Через розрізнення цих понять Конвенція наділяє умисне нелюдське поводження, яке спричиняє дуже тяжкі й жорстокі страждання, особливим тавром (див. вищезазначені рішення у справах «Ірландія проти Сполученого Королівства» (*Ireland v. the United Kingdom*), п. 167, та «Сельмуні проти Франції» (*Selmouni v. France*), п. 96). На додаток до жорстокості поводження ознакою катування є також наявність мети такого поводження, як це визнано в Конвенції ООН проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження і покарання. Так, у статті 1 цієї Конвенції катування визначено як навмисне заподіяння сильного болю або страждань, серед іншого, для отримання відомостей, покарання або залякування (див. рішення у справі «Аккос проти Туреччини» (*Akkoç v. Turkey*), заяви № № 22947/93 і 22948/93, п. 115, ECHR 2000X, та вищезазначене рішення у справі «Алексахін проти України» (*Aleksakhin v. Ukraine*), п. 50). У вищезазначеній справі «Сельмуні проти Франції» (*Selmouni v. France*) Суд висловив думку, що у зв'язку зі зростанням високих стандартів у сфері захисту прав людини та основоположних свобод відповідно й неминуче вимагається більша рішучість при оцінці порушень основоположних цінностей демократичного суспільства (п. 101). 3

огляду на такий підхід Суд постановив, що певні дії, які раніше кваліфікувалися як «нелюдське чи таке, що принижує гідність, поводження» на відміну від «катувань», можуть у майбутньому кваліфікуватися по-іншому (там само).

67. Суд також зазначає, що хоча тілесні ушкодження заявника (набряки м'яких тканин, численні синці та подряпини різних частин його тіла, зокрема, обличчя та області паху) було кваліфіковано національним судово-медичним експертом як «легкі», вони свідчать про жорстокість поводження, якого заявник зазнав (див. для порівняння рішення від 20 грудня 2011 року у справі «Тесленко проти України» (*Teslenko v. Ukraine*), заява № 55528/08, п. 101). Це поводження здійснювалось за зачиненими дверима кількома працівниками міліції, чиєму насильству заявник не міг опиратися. За цих обставин фізичний біль заявника від цих ушкоджень безсумнівно було посилено відчуттям безпорадності, напруження та страху. Для оцінки серйозності жорстокого поводження, якого зазнав заявник, також важливо те, що це поводження було умисним, тривало кілька годин поспіль та мало за мету отримання від заявника визнавальних показів про вчинення ним злочину, в якому його підозрювали.

68. За цих обставин Суд доходить висновку, що жорстоке поводження, про яке йдеться, взяте в цілому та з урахуванням його мети, тривалості та жорстокості, у розумінні статті 3 Конвенції становило катування.

69. Отже, було порушення матеріально-правового аспекту статті 3 Конвенції.

II. СТВЕРДЖУВАНЕ ПОРУШЕННЯ ПУНКТУ 1 СТАТТІ 5 КОНВЕНЦІЇ

70. Заявник скаржився, що його документально не зафіксоване тримання під вартою з 18 до 19 липня 2005 року не мало законних підстав. Він також скаржився, що його затримання ввечері 19 липня 2005 року, здійснене без судового рішення, порушувало чинне національне законодавство. У зв'язку з цими скаргами він посилався, зокрема, на підпункт «с» пункту 1 статті 5 Конвенції, відповідні положення якого передбачають таке:

«1. Кожен має право на свободу та особисту недоторканність. Нікого не може бути позбавлено свободи, крім таких випадків і відповідно до процедури, встановленої законом: ...

с) законний арешт або затримання особи, здійснене з метою допровадження її до компетентного судового органу за наявності обґрунтованої підозри у

вчиненні нею правопорушення або якщо обґрунтовано вважається необхідним запобігти вчиненню нею правопорушення чи її втечі після його вчинення; ...»

А. Прийнятність

71. Уряд стверджував, що перший аспект вищезазначеної скарги, а саме стверджуване тримання заявника під вартою 18-19 липня 2005 року, як і скарга про катування, був передчасним, оскільки відповідне провадження на національному рівні ще триває. Уряд не висунув жодних заперечень щодо прийнятності другого аспекту скарги заявника, який стосувався законності його затримання 19 липня 2005 року без судового рішення.

72. Заявник заперечив зауваження Уряду. Він повторив, що розслідування, на яке посилався Уряд, було неефективним, а отже, він не був зобов'язаний очікувати на його результати.

73. Суд посилається на свої висновки в пунктах 56-58, в яких він констатував, що слідство, на яке посилався Уряд, було неефективним у цілях розслідування скарги заявника про катування. Суд вважає, що такі самі аргументи рівною мірою актуальні для цього аспекту справи та доходять висновку, що заявник може бути звільнений від зобов'язання очікувати на результати розслідування, про яке йдеться. Суд також зазначає, що за відсутності будь-яких зауважень Уряду щодо наявності будь-якого іншого національного засобу юридичного захисту (такого, як цивільний або адміністративний позов), Суд має вважати, що заявник вичерпав засоби юридичного захисту, що були в його розпорядженні, стосовно обох аспектів його скарги.

74. Суд зазначає, що скарга заявника не є явно необґрунтованою в розумінні підпункту «а» пункту 3 статті 35 Конвенції. Суд також зазначає, що вона не є неприйнятною з будь-яких інших підстав. Отже, вона має бути визнана прийнятною.

В. Суть

1. Доводи сторін

75. Заявник стверджував, що хоча його затримання було зафіксовано тільки о 20 год 40 хв 19 липня 2005 року, він фактично був позбавлений свободи, починаючи приблизно з 11 год ранку 18 липня 2005 року. Хоча офіційно він тоді був «запрошений» працівниками міліції пройти з ними до відділу міліції, а не «викликаний», сам спосіб такого «запрошення» та факт, що до цього було залучено кілька працівників міліції, чітко вказував на те, що від такого «запрошення»

відмовитися неможна. Крім того, як тільки заявник з'явився у відділі міліції, працівники міліції розпочали його допит та одразу поводитися з ним як з підозрюваним. Потім до заявника застосували наручники. Він залишався в наручниках і був в супроводі декількох працівників міліції, коли його привезли назад до гуртожитку для огляду його кімнати. Також заявника перевозили у «відділенні для затриманих» автомобіля міліції до гуртожитку та назад.

76. Що стосується законності тримання його під вартою з 19 до 22 липня 2005 року на підставі протоколу затримання, складеного міліцією о 20 год 40 хв 19 липня 2005 року, заявник стверджував, що воно суперечило статті 29 Конституції України. Зокрема, згідно із зазначеним положенням, у будь-якому випадку, за винятком нагальної необхідності запобігти злочинові чи його перепинити, для затримання необхідне судове рішення. Це положення було більш детально розтлумачено статтями 106 і 115 Кримінально-процесуального кодексу України 1960 року, які містили вичерпний перелік повноважень міліції щодо затримання особи. Жодне з цих положень у випадку заявника не було застосоване.

77. Уряд стверджував, що за відсутності остаточних результатів відповідного розслідування на національному рівні неможливо дійти висновку, чи можуть події за участю заявника і працівників міліції 18 липня та до 20 год 40 хв 19 липня 2005 року кваліфікуватися як позбавлення свободи. Тому Уряд не мав можливості надати зауваження стосовно відповідного аспекту скарги заявника.

78. Уряд також стверджував, що тримання заявника під вартою з 20 год 40 хв 19 липня 2005 року до 22 липня 2005 року (коли судом було винесено рішення про тримання його під вартою) було законним. Зокрема, затримання здійснювалось на підставі обґрунтованої підозри заявника у вчиненні злочину та було здійснене з метою попередження його можливого переховування від слідства. Затримання здійснювалось на підставі статей 106 і 115 Кримінально-процесуального кодексу України 1960 року, оскільки очевидці вказали на заявника як на особу, що вчинила злочин.

2. Оцінка Суду

а. Загальні принципи

79. Згідно з практикою Суду для визначення того, чи мало місце позбавлення свободи, потрібно спочатку оцінити конкретну ситуацію особи, про яку йдеться, та взяти до уваги сукупність усіх обставин конкретної справи, а саме – вид, тривалість, наслідки та спосіб

застосування заходу, про який ідеться (див. рішення від 6 листопада 1980 року у справі «Гуццарді проти Італії» (*Guzzardi v. Italy*), Series A, № 39, с. 33, п. 92). Суд має брати до уваги не лише зовнішні ознаки, але повинен зосередитися на реальній ситуації, про яку йдеться у скарзі (див. рішення від 24 червня 1982 року у справі «Ван Дроогенбрук проти Бельгії» (*Van Droogenbroeck v. Belgium*), Series A, № 50, с. 20, п. 38). Суд вже неодноразово вказував на те, що право на свободу є надто важливим для особи в демократичному суспільстві, щоб втрачати право на захист Конвенції лише тому, що особа являється з повинною для взяття під варту. Тримання під вартою може порушувати статтю 5, навіть якщо зазначена особа погодилась на це (див. рішення у справах: «Де Вільде, Оомс та Версип проти Бельгії» (*De Wilde, Ooms and Versyp v. Belgium*), від 18 червня 1971 року, п. 65, Series A № 12, та «Осипенко проти України» (*Osyenko v. Ukraine*), заява № 4634/04, п. 49, від 9 листопада 2010 року).

80. Суд також нагадує, що невизнане тримання особи під вартою є повним запереченням фундаментально важливих гарантій, що містяться в статті 5 Конвенції, та являє собою найбільш серйозне порушення зазначеного положення. Відсутність фіксації таких речей, як дата, час та місце затримання, ім'я затриманого, підстави для затримання та ім'я особи, яка здійснила затримання, повинні розглядатися як недотримання вимоги щодо законності та невідповідність самій меті статті 5 Конвенції (див., наприклад, рішення у справі «Менешева проти Росії» (*Menesheva v. Russia*), заява № 59261/00, п. 87, ECHR 2006III, з подальшими посиланнями).

81. Суд у багатьох справах вже констатував, що, коли йдеться про позбавлення свободи, надзвичайно важливо, щоб було дотримано загального принципу юридичної визначеності. Отже, важливо, щоб умови, за яких відповідно до національного законодавства здійснюється позбавлення свободи, були чітко сформульовані та щоб застосування цього законодавства було передбачуваним тією мірою, щоб воно відповідало стандарту «законності», передбаченому Конвенцією стандарту, що вимагає, щоб усе законодавство було сформульовано з достатньою точністю для того, щоб надати особі можливість за потреби, за відповідної консультації передбачати тією мірою, що є розумною за відповідних обставин, наслідки, до яких може призвести її дія (див. рішення у справі «Барановський проти Польщі» (*Baranowski v. Poland*), заява № 28358/95, п. 52, ECHR 2000-III).

82. Термін «законний» у підпункті «с» пункту 1 статті 5 Конвенції по суті стосується національного законодавства та закладає обов'язок

відповідати його матеріальним та процесуальним нормам. Суд може розглянути, чи було дотримано національного законодавства в цілях цього положення Конвенції, але в першу чергу національні органи, а саме - суди, повинні тлумачити та застосовувати національне право (див. рішення від 24 червня 2010 року у справі «Олексій Михайлович Захаркін проти України» (*Oleksiy Mykhaylovych Zakharkin v. Ukraine*), заява № 1727/04, п. 84). «Законність» тримання під вартою за національним законом є першорядним, але не завжди вирішальним чинником. На додаток до цього Суду належить переконатися, що тримання під вартою протягом періоду, який розглядається, відповідало меті пункту 1 статті 5 Конвенції, яка полягає в недопущенні свавільного позбавлення свободи (див. рішення у справах: «Єлоєв проти України» (*Yeloyev v. Ukraine*), заява № 17283/02, пп. 41-42, від 6 листопада 2008 року, та «Корнейкова проти України» (*Korneykova v. Ukraine*), заява № 39884/05, п. 33, від 19 січня 2012 року).

в. Застосування вищезазначених принципів до цієї справи

83. У тій частині скарг заявника, яка стосується позбавлення його свободи з 18 липня 2005 року до 20 год 40 хв 19 липня 2005 року, Суд зазначає, що, як вбачається зі свідчень працівників міліції, висновків прокуратури та інших матеріалів справи (див. пункти 17, 24 і 34), заявника було доправлено до відділу міліції вранці 18 липня 2005 року у зв'язку зі скаргами на вчинення ним кримінального злочину. З цього моменту з ним поводитися як з підозрюваним і він перебував під ефективним контролем працівників міліції у відділі міліції, а також під час нетривалих візитів до гуртожитку та до судово-медичного експерта, та йому не дозволялося безперешкодно залишити приміщення відділу міліції. Суд вважає, що вищезазначених матеріалів достатньо, щоб дійти висновку, що впродовж періоду, що розглядається, заявник був позбавлений свободи, а саме був затриманий у розумінні підпункту «с» пункту 1 статті 5 Конвенції (див. для порівняння вищезазначене рішення у справі «Осипенко проти України» (*Osyenko v. Ukraine*), пп. 46-49 та рішення від 15 листопада 2012 року у справі «Гриненко проти України» (*Grinenko v. Ukraine*), заява № 33627/06, п. 75).

84. Суд також зазначає, що, як вбачається з матеріалів справи, 18 липня 2005 року органами міліції не було документально зафіксовано затримання заявника, а протокол затримання було складено тільки приблизно о 20 год 40 хв 19 липня 2005 року.

85. Суд вже встановлював порушення у справах, в яких формальне визнання заявника затриманим за підозрою у вчиненні злочину відкладалося без будь-якого розумного пояснення (див., наприклад, рішення від 19 січня 2012 року у справі «Смолик проти України» (*Smolik v. Ukraine*), заява № 11778/05, пп. 46-48, та вищезазначене рішення у справі «Гриненко проти України» (*Grinenko v. Ukraine*), пп. 77-78). Суд констатує, що ця справа являє собою ще один прикрий приклад цієї адміністративної практики.

86. Що стосується скарги заявника на те, що незважаючи на складання 19 липня 2005 року протоколу затримання, тримання його під вартою в міліції залишалося незаконним до винесення судом 22 липня 2005 року рішення про взяття його під варту, Суд зазначає, що йому не було надано копії відповідного протоколу затримання. Отже, Суд не може розглянути доводи заявника щодо законності тримання його під вартою протягом цього періоду на основі підстав, наведених у протоколі (див. для порівняння вищезазначені рішення у справах: «Корнейкова проти України» (*Korneykova v. Ukraine*), п. 34, та «Гриненко проти України» (*Grinenko v. Ukraine*), пп. 83-84). Проте Суд вважає, що у цій справі він може і повинен розглянути скаргу заявника щодо цього періоду тримання під вартою у контексті обставин тримання його під вартою протягом попереднього періоду документально не зафіксованого позбавлення свободи.

87. Як вбачається з відомостей, наданих сторонами, в оскаржуваному протоколі затримання зазначалось, що заявника було затримано о 20 год 40 хв 19 липня 2005 року. У ньому жодним чином не згадувався той факт, що заявник вже тримався під вартою у відділенні міліції більше тридцяти годин до моменту, коли було складено протокол. Перш за все цей факт вплинув на відлік встановленого законом семидесятидвогодинного строку, зі спливом якого міліція була зобов'язана звільнити заявника з-під варти, якщо не буде отримано судового рішення про тримання його під вартою (див. пункти 41-42). Як зазначалось вище, рішення суду було отримано тільки 22 липня 2005 року – тобто після залучення вищезазначеного строку тримання під вартою. Отже, тримання заявника під вартою впродовж періоду, що розглядається, було незаконним.

88. Відповідно було порушення пункту 1 статті 5 Конвенції у зв'язку з триманням заявника під вартою в міліції з 18 до 22 липня 2005 року.

III. СТВЕРДЖУВАНЕ ПОРУШЕННЯ ПУНКТУ 3 СТАТТІ 5 КОНВЕНЦІЇ

89. Заявник також скаржився, що він не постав негайно після свого затримання перед суддею. У зв'язку з цим він посилався на пункт 3 статті 5 Конвенції, у відповідних частинах якого передбачено таке:

«3. Кожен, кого заарештовано або затримано згідно з положеннями підпункту "с" пункту 1 цієї статті, має негайно постати перед суддею чи іншою посадовою особою, якій закон надає право здійснювати судову владу...»

A. Прийнятність

90. Уряд стверджував, що ця скарга була передчасною. Зокрема, оскільки розслідування скарги заявника про незаконне позбавлення свободи на національному рівні ще не було завершено, встановити, чи був заявник позбавлений волі до 20 год 40 хв 19 липня 2005 року, неможливо. Отже, Уряд був позбавлений можливості надати свої зауваження щодо того, чи негайно постав заявник перед суддею.

91. Заявник стверджував, що перебіг строку тримання його під вартою розпочався приблизно з 11 год ранку 18 липня 2005 року.

92. Суд нагадує про свій висновок у пункті 83 про те, що заявник був позбавлений свободи, починаючи з ранку 18 липня 2005 року. Суд також вважає, що ця скарга не є явно необґрунтованою в розумінні підпункту «а» пункту 3 статті Конвенції та що вона не є неприйнятною з будь-яких інших підстав. Отже, вона має бути визнана прийнятною.

B. Суть

93. Сторони не надали жодних зауважень по суті цього аспекту справи.

94. Суд повторює, що негайний судовий контроль є вагомим аспектом гарантії, закріпленої в пункті 3 статті 5 Конвенції, яка покликана зводити до мінімуму ризик свавілля і забезпечувати верховенство права – один з основоположних принципів демократичного суспільства (див. рішення від 29 листопада 1988 року у справі «Броган та інші проти Сполученого Королівства» (*Brogan and Others v. the United Kingdom*), п. 58, Series A № 145B). Хоча негайність має оцінюватися в кожній справі залежно від її особливостей (див., серед інших джерел, рішення у справі «Аквіліна проти Мальти» (*Aquilina v. Malta*) [ВП], заява № 25642/94, п. 48, ECHR 1999III), вимогу про суворі часові рамки, закріплену пунктом 3 статті 5

Конвенції, не можна тлумачити надто гнучко, оскільки таке тлумачення серйозно послабило б процесуальну гарантію на шкоду особі і загрожувало б підірвати саму суть права, захищеного цим положенням (див., наприклад, рішення у справі, «Маккей проти Сполученого Королівства» (*McKay v. the United Kingdom*) [ВП], заява № 543/03, п. 33, ECHR 2006X, та «Нечипорук і Йонкало проти України» (*Nechiporuk and Yonkalo v. Ukraine*), заява № 42310/04, п. 214, від 21 квітня 2011 року).

95. У цій справі Суд, з урахуванням висновків у пункті 83, вважає, що тримання заявника під вартою у розумінні підпункту «с» пункту 1 статті 5 Конвенції почалось вранці 18 липня 2005 року. До 22 липня 2005 року воно не було об'єктом судового контролю. Суд вважає, що такий чотириденний строк неявки до судді не відповідає вимозі негайності, що міститься у пункті 3 статті 5 Конвенції. Суд нагадує, що впродовж вищезазначеного строку заявник тримався під вартою у незаконний і свавільний спосіб та зазнав серйозного жорстокого поводження з боку працівників міліції. Негайний судовий контроль міг би запобігти всім цим подіям.

96. Отже, Суд констатує порушення пункту 3 статті 5 Конвенції у зв'язку з правом заявника «негайно постати перед суддею».

IV. СТВЕРДЖУВАНЕ ПОРУШЕННЯ СТАТТІ 8 КОНВЕНЦІЇ

97. Насамкінець заявник скаржився, що 18 липня 2005 року працівники міліції незаконно обшукали його житло. У зв'язку з цим він посилався на статтю 8 Конвенції, якою передбачено таке:

«1. Кожен має право на повагу до свого приватного і сімейного життя, до свого житла і кореспонденції.

2. Органи державної влади не можуть втручатись у здійснення цього права, за винятком випадків, коли втручання здійснюється згідно із законом і є необхідним у демократичному суспільстві в інтересах національної та громадської безпеки чи економічного добробуту країни, для запобігання заворушенням чи злочинам, для захисту здоров'я чи моралі або для захисту прав і свобод інших осіб.»

А. Прийнятність

98. Сторони не надали своїх зауважень з приводу прийнятності цього аспекту справи.

99. Суд також вважає, що ця скарга не є явно необґрунтованою в розумінні підпункту «а» пункту 3 статті Конвенції та що вона не є

неприйнятною з будь-яких інших підстав. Отже, вона має бути визнана прийнятною.

В. Суть

100. Заявник стверджував, що 18 липня 2005 року працівники міліції здійснили в його помешканні незаконний обшук, не отримавши попередньо для цього відповідне рішення суду. Він стверджував, що відповідним положенням національного законодавства бракувало чіткості та передбачуваності стосовно значення терміна «обшук» порівняно з терміном «огляд». Законодавство також не визначало чітко межі повноважень міліції щодо огляду житла на підставі згоди особи, що в ньому проживає.

101. В якості альтернативи, заявник стверджував, що законодавчі положення, якими дозволявся огляд житла на підставі згоди особи, що в ньому проживає (тобто без постанови суду) в його випадку були застосовані свавільно, оскільки під час катування його примусили підписати документ, який надавав міліції право оглянути його помешкання.

102. Уряд стверджував, що у помешканні заявника було проведено «огляд», а не «обшук». Ця дія регулювалася статтею 190 Кримінально-процесуального кодексу України 1960 року, якою працівникам міліції дозволялося заходити до житла та оглядати його за згодою володільця. Огляд у цій справі був законним, оскільки від заявника було отримано письмову згоду, а сам огляд переслідував законну мету розслідування злочину. З огляду на підозру у тому, що заявник вступав до статевих зносин з неповнолітніми у місці, про яке йдеться, цей огляд був виправданий інтересами громадської безпеки та не становив непропорційного втручання у права заявника.

103. Суд зауважує, що сторони погоджуються з тим, що огляд житла заявника, незалежно від його кваліфікації згідно з національним законодавством, становив втручання у права заявника, гарантовані статтею 8 Конвенції.

104. Суд нагадує, що будь-яке втручання згідно з пунктом 1 статті 8 Конвенції повинно бути виправданим у розумінні пункту 2 як таке, що здійснюється «згідно із законом» і є «необхідним у демократичному суспільстві» задля досягнення однієї або більше законних цілей, що в ньому наводяться (див. серед багатьох інших джерел рішення у справах «Сільвер та інші проти Сполученого Королівства» (*Silver and Others v. the United Kingdom*), від 25 березня 1983 року, Series A № 61, с. 32, п. 84, та «Савіні проти України» (*Saviny v. Ukraine*), заява

№ 39948/06, п. 47, від 18 грудня 2008 року). Формулювання «згідно із законом» вимагає від оскаржуваного заходу як підґрунтя в національному законодавстві, так і його відповідності принципів верховенства права (див. *C. і Марпер проти Сполученого Королівства (S. and Marper v. the United Kingdom)* [ВП], заяви №№ 30562/04 і 30566/04, п. 95, ECHR 2008). Головною метою статті 8 Конвенції є захист особи від свавільного втручання державних органів (див. серед багатьох інших джерел рішення від 27 жовтня 1994 року у справі «Кроон та інші проти Нідерландів» (*Kroon and Others v. the Netherlands*), п. 31, Series A № 297C).

105. Повертаючись до фактів цієї справи, Суд звертає увагу на аргумент Уряду про те, що втручання, щодо якого надійшла скарга, було здійснено «згідно із законом», оскільки ґрунтувалось на статті 190 Кримінально-процесуального кодексу України 1960 року, чинного на час подій, якою регулювалась, зокрема, процедура, за допомогою якої державні органи, що розслідують кримінальні злочини, можуть оглядати житлові приміщення. Суд також зазначає, що це положення, за винятком обмеженої кількості невідкладних випадків, коли ці вимоги не діють, зобов'язувало державні органи отримати або постанову суду, або письмову згоду володільця в якості передумови для огляду житлових приміщень (див. відповідні положення статті 190 Кримінально-процесуального кодексу України 1960 року у пункті 42). У контексті цієї справи огляд здійснювався на підставі письмової згоди, наданої заявником працівникам міліції.

106. Суд також зауважує, що згідно з наявними документами вищезазначений дозвіл був підписаний заявником у другій половині дня 18 липня 2005 року. Як встановлено вище, впродовж цього строку заявник тримався під вартою у відділенні міліції, що не підтверджено документально, та був підданий жорстокому поводженню з боку міліції. Також вбачається, що заявника було доправлено для участі в огляді під щільним наглядом кількох працівників міліції, яких заявник вважав винними у жорстокому поводженні з ним, та що впродовж усієї процедури він залишався в наручниках (див. пункти 9-10, 17, 75 і 83). Отже, працівники міліції отримали дозвіл заявника на огляд його житла за обставин, в яких були відсутні процесуальні гарантії, що захищають його здатність висловлювати свою справжню думку. За цих обставин Суд вважає правдоподібним, що заявник відчував, що його примушують надати дозвіл, про який йдеться. Отже, цей оскаржуваний огляд не здійснювався на підставі справжнього дозволу заявника, а отже, умов для застосування статті 190 Кримінально-процесуального кодексу України 1960 року явно не було дотримано.

107. Цього висновку достатньо, щоб дійти висновку, що огляд працівниками міліції житла заявника 18 липня 2005 року не проводився згідно із законом.

108. Отже, було порушення статті 8 Конвенції.

V. ЗАСТОСУВАННЯ СТАТТІ 41 КОНВЕНЦІЇ

109. Стаття 41 Конвенції передбачає:

«Якщо Суд визнає факт порушення Конвенції або протоколів до неї і якщо внутрішнє право відповідної Високої Договірної Сторони передбачає лише часткове відшкодування, Суд, у разі необхідності, надає потерпілій стороні справедливу сатисфакцію.»

A. Шкода

110. Заявник вимагав 50 000 євро відшкодування моральної шкоди.

111. Уряд стверджував, що ця сума є надмірною та необґрунтованою.

112. Суд вважає, що заявник зазнав значного болю та страждань у зв'язку з обставинами, що призвели до встановлення порушень Конвенції у цій справі. Здійснюючи оцінку на засадах справедливості, Суд присуджує заявникові 25 000 євро відшкодування моральної шкоди разом з будь-якими податками, що можуть нараховуватись на зазначену суму.

B. Судові та інші витрати

113. Заявник також вимагав 6 048 євро компенсації судових та інших витрат, понесених під час провадження у Суді, які б мали бути перераховані безпосередньо на рахунок його представника. На підтвердження цієї вимоги він надав копію підписаного 4 вересня 2005 року між ним та паном А.П. Бущенком договору щодо представництва його інтересів у провадженні у Суді. Договором передбачалось, що після завершення провадження заявник має сплатити панові Бущенку 100 євро за годину роботи та додатково суми у розмірі 8 % і 4 % за адміністративні та поштові витрати відповідно, від сукупної суми, яка, тим не менш не має перевищувати присудженої Судом щодо судових та інших витрат. Заявник надав чотири табелі обліку робочого часу, складені паном Бущенком у зв'язку з роботою, проведеною за період з 2005 до 2011 року. Згідно з ними, пан Бущенко працював над справою сорок чотири години, з яких шістнадцять годин він консультував

заявника та В.Ш., представника заявника у національному провадженні стосовно процедур щодо вичерпання та практики Суду.

114. Уряд вважав, що сума, яка вимагається, є надмірною та що вимога має бути частково відхилена.

115. Суд зазначає, що хоча заявник ще не сплатив адвокатський гонорар, він має сплатити його згідно із договірними зобов'язаннями. Як видно з матеріалів справи, пан Бущенко представляв заявника протягом провадження у Суді, а, отже, має право висувати вимоги щодо сплати гонорару згідно з договором. Відповідно, Суд вважає витрати за цим гонораром «фактично понесеними» (див. вищезазначене рішення у справі «Савін проти України» (*Savin v. Ukraine*), п. 97).

116. Суд зазначає, що вже постановляв у деяких справах, що суми відшкодування судових та інших витрат можуть бути сплачені безпосередньо на рахунки представників заявників (див., наприклад, рішення у справах: «Тогджу проти Туреччини» (*Toğcu v. Turkey*), заява № 27601/95, п. 158, від 31 травня 2005 року; «Начова та інші проти Болгарії» (*Nachova and Others v. Bulgaria*) [ВП], заяви №№ 43577/98 і 43579/98, п. 175, ECHR 2005VII; «Імакаєва проти Росії» (*Imakayeva v. Russia*), заява № 7615/02, ECHR 2006XIII (витяги) та «Карабуля проти Румунії» (*Carabulea v. Romania*), заява № 45661/99, п. 180, від 13 липня 2010 року).

117. Проте Суд вважає, що вимога є надмірною, та присуджує заявникові суму 3 500 євро разом з будь-якими податками, що можуть нараховуватись. Загальну присуджену суму коштів на прохання заявника необхідно перерахувати на рахунок адвоката заявника, пана Бущенко.

С. Пеня

118. Суд вважає за потрібне призначити пеню, виходячи з розміру граничної позичкової ставки Європейського центрального банку, до якої має бути додано три відсоткових пункти.

ЗА ЦИХ ПІДСТАВ СУД ОДНОГОЛОСНО

1. *Вирішує* долучити заперечення Уряду щодо невичерпання національних засобів юридичного захисту за скаргою заявника, що розслідування його тверджень про жорстоке поводження з боку

працівників міліції було неефективним, до розгляду питання по суті та *відхиляє* його.

2. *Оголошує* заяву прийнятною.
3. *Постановляє*, що було порушення статті 3 Конвенції у зв'язку з відсутністю ефективного розслідування тверджень заявника про жорстоке поводження з боку працівників міліції.
4. *Постановляє*, що заявника було піддано катуванню у порушення статті 3 Конвенції.
5. *Постановляє*, що було порушення пункту 1 статті 5 Конвенції.
6. *Постановляє*, що було порушення пункту 3 статті 5 Конвенції.
7. *Постановляє*, що було порушення статті 8 Конвенції.
8. *Постановляє*, що:
 - (а) упродовж трьох місяців від дня, коли це рішення набуде статусу остаточного відповідно до пункту 2 статті 44 Конвенції, держава-відповідач має виплатити заявникові нижченаведені суми, які мають бути конвертовані в національну валюту держави-відповідача за курсом на день здійснення платежу:
 - (i) 25 000 (двадцять п'ять тисяч) євро відшкодування моральної шкоди разом з будь-якими податками, що можуть нараховуватись;
 - (ii) 3 500 (три тисячі п'ятсот) євро компенсації судових та інших витрат разом з будь-якими податками, що можуть нараховуватись, які мають бути перераховані безпосередньо на рахунок адвоката заявника, пана А.П. Буценка;
 - (b) зі спливанням зазначеного тримісячного строку і до остаточного розрахунку на цю суму нараховуватиметься простий відсоток (*simple interest*) у розмірі граничної позичкової ставки Європейського центрального банку, яка діятиме в період несплати, до якої має бути додано три відсоткові пункти.
9. *Відхиляє* решту вимог заявника щодо справедливої сатисфакції.

Учинено англійською мовою та повідомлено письмово 7 листопада 2013 року відповідно до пунктів 2 та 3 правила 77 Регламенту Суду.

Клаудія Вестердік
(*Claudia Westerdiek*)
Секретар

Марк Віллігер
(*Mark Villiger*)
Голова